

OBCHODOVANIE S ĽUĎMI HUMAN TRAFFICKING

MONIKA MAČKINOVÁ - VICTOR OKECH OTIENO

Abstrakt

V súčasnosti obchodníci s ľuďmi predstavujú organizované zločinecké skupiny s medzinárodným prepojením a praktizujú skryté formy tejto kriminálnej činnosti. Proti organizovanému zločinu je potrebné bojovať rovnakými prostriedkami na úrovni medzinárodnej spolupráce a pomoci štátnych orgánov a mimovládnych organizácií. Slovensko ako krajina v Schengenskom priestore zohráva v spolupráci s ostatnými krajinami EÚ úlohu zodpovedného partnera v boji s týmto novodobým fenoménom. Osobitná ochrana Schengenskej hranice s Ukrajinou ako aj rozvinutá sieť mimovládnych organizácií je predpokladom regulovania a eliminovania obchodu s ľuďmi. Významnou úlohou sociálnej práce v tejto oblasti je prevencia prostredníctvom informačných kampaní najmä medzi mladými ľuďmi.

Kľúčové slová: migranti, sociálny problém, obchodovanie, obchodovanie s ľuďmi

Abstract

At the present time are traffickers organized criminal groups, with international connection and are practicing covert forms of criminal activity. There is a need to fight against organized crime by the same means at the level of international cooperation and assistance of state authorities and NGO's. Slovakia as a country in the Schengen area play (in cooperation with other EU countries) the role of a responsible partner in the fight against this modern phenomenon. Special protection of the Schengen border with Ukraine as well as developed network of NGO's is a prerequisite for regulation and elimination of human trafficking. The important role of work in this area is prevention through information campaigns, especially among young people.

Keywords: migrants, social issue, trafficking, human trafficking

Úvod

Obchodovanie s ľuďmi je staré ako ľudstvo samo. Jeho začiatky sú spojené z dobyvačnými vojnami v ktorých víťazi predávali vojnových zajatcov do otroctva. Obchod s otrokmi prekvital tak v starom Grécku ako aj neskôr po kolonizácii zaostalých krajín vyspelejšími krajinami napr. Spojeným kráľovstvom, Španielskom, Holandskom. Kolonizované krajiny boli zdrojom nerastného bohatstva, rôznych surovín, ale aj pracovnej sily. Osídľovanie

Ameriky znamenalo ďalšiu etapu obchodovania s ľuďmi. Otrokov najmä z Afrického kontinentu násilne zajali obchodníci s otrokmi a predávali ich usadlíkom z Európy na ťažké práce na plantáže.

Ťažký život otrokov vyvolával vzbury a nepokoje. Súčasne rozvoj spoločnosti a jej demokratizácia sa prejavila nespokojnosťou s otroctvom a tak v roku 1807 najprv Spojené kráľovstvo zrušilo otroctvo vo svojom impériu a neskôr aj Amerika po vojne Severu proti Juhu zmenou svojej ústavy v roku 1865 oslobodila ľudí z pod otroctva. Bolo to veľké víťazstvo pre slobodu človeka a jeho rovnoprávnosť spoločnosti. V tomto období nikto nepredpokladal, že obchod s ľuďmi bude pokračovať, nachádzať nové skryté formy prinášajúce zisk, ktorý bol a zostane hlavnou motiváciou obchodníkov s ľuďmi.

Preto i dnes po stáročiach od zrušenia otroctva sme svedkami viac alebo menej prekvitajúceho obchodovania s ľuďmi i v rôznych krajinách s vyspelou demokraciou. Obchodovanie s ľuďmi v súčasnosti ako novodobé otroctvo 21. storočia je v celosvetovom a osobitne v európskom priestore vrátane Slovenska predmetom neustáleho záujmu štátnych orgánov a dobrovoľných organizácií. Ich spoločným cieľom je odhaľovanie nových foriem a prevencia vzniku podmienok obchodu ako aj pomoc obetiam tohto nežiadúceho javu. Obchodovanie s ľuďmi predstavuje veľký spoločenský a sociálny problém, nie len na Slovensku. V dôsledku možnosti voľného pohybu osôb (migrácie) tento fenomén prekvitá, čo negatívne ovplyvňuje celú spoločnosť. Ak chceme efektívne bojovať proti nežiadúcim javom v spoločnosti musíme predovšetkým poznať všetky jeho prejavy, formy a postupy (Masaryk, 2015). Osvojiť si tieto poznatky z dostupných prameňov je aj cieľom tohto príspevku. Nadväzane na poznanie uvedených prejavov obchodovania s ľuďmi je potrebné objasniť si aj mechanizmy, ktorými je možné týmto kriminálnym praktikám predchádzať. Cieľom príspevku bolo oboznámiť sa z nástrojmi a prostriedkami štátu ako aj ďalších inštitúcií, ktoré viac alebo menej úspešne bojujú proti tomuto fenoménu. Neoddeliteľnou súčasťou týchto aktivít v spoločnosti je sociálna práca, najmä jej nové formy a praktiky, bez ktorých efektívnosť snaženia v tejto oblasti by bola neuspokojivá.

Definícia obchodovania s ľuďmi v medzinárodných dokumentoch

Obchodovanie s ľuďmi ako celosvetový problém pre svoju povahu a rozsah je v stálej pozornosti rešpektovaných medzinárodných inštitúcií, predovšetkým Organizácie spojených národov, orgánov Európskej únie a rôznych regionálnych zoskupení a množstva aktívnych mimovládnych organizácií. Ako prvú všeobecne prijatú definíciu obchodovania s ľuďmi obsahuje dodatkový protokol k Dohovoru Organizácie spojených

národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu podpísanému za Slovenskú republiku v Palerme dňa 12. decembra 2000. V zmysle článku 3 písm. a) *Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi*, s ktorého podpisom vyslovila vláda Slovenskej republiky súhlas svojím uznesením č. 571 zo dňa 20. júna 2001 „Obchodovanie s ľuďmi je verbovanie, preprava, odovzdanie, prechovávanie alebo prevzatie ľudí pod hrozbou alebo použitím násilia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, ľsti, zneužitia právomoci alebo zraniteľného postavenia, alebo prijatia alebo poskytnutia platieb alebo prospechu na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou s cieľom vykorisťovania. Vykorisťovanie ako minimum zahŕňa vykorisťovanie prostitúciou iných alebo iné formy sexuálneho vykorisťovania, nútenú prácu alebo služby, otroctvo alebo praktiky podobné otroctvu, nevoľníctvo alebo odoberanie orgánov.“

Cieľom Protokolu je: predchádzať a bojovať proti obchodovaniu s ľuďmi s osobitným zameraním na ochranu žien a detí,

- chrániť obeť obchodovania s ľuďmi a pomôcť im vrátiť sa bezpečne do svojej alebo tretej krajiny,
- pomáhať obetiam takéhoto obchodovania pri plnom rešpektovaní ich ľudských práv,
- presadzovať a podporovať spoluprácu medzi štátmi v záujme zefektívnenia boja proti obchodovaniu s ľuďmi,
- informovať verejnosť o obchodovaní s ľuďmi a jeho negatívnych následkoch pre obchodníkov a obeť.

Definícia obchodovania s ľuďmi podľa Palermského protokolu obsahuje tri základné vzájomne prepojené prvky, ktoré charakterizujú mechanizmus obchodovania s ľuďmi:

- konanie: verbovanie, preprava, odovzdanie, prechovávanie alebo prevzatie ľudí,
- prostriedky: hrozba alebo použitie násilia, iné formy donucovania, únos, podvod, lesť, zneužitie právomoci, zraniteľného postavenia,
- účel: vykorisťovať spôsobmi vymenovanými v definícii

Práve jasným definovaním Obchodovania s ľuďmi v medzinárodnom protokole bolo zjednotenie a štandardizovanie pojmov, definovanie trestných činov na zjednotenie medzinárodnej spolupráce pri vyšetovaní, stíhaní a objasňovaní trestných činov obchodovania s ľuďmi ale aj zefektívnenie činností na prevenciu, ochranu a pomoc obetiam. (Kubovičová, K., 2009, s. 9)

Druhým významným prijatým dokumentom sa stal Dohovor Rady Európy (Dohovor RE) o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (prijatý dňa 16. mája 2005). Je to komplexná zmluva,

ktorá vychádza z Palermského protokolu a jeho cieľom je zabrániť obchodovaniu s ľuďmi, chrániť ľudské práva, zvýšiť ochranu obetí, zabezpečiť pomoc obetiam a trestne stíhať obchodníkov. Zameriava sa na všetky formy obchodovania s ľuďmi (národné, medzinárodné), na všetky obete, ženy, deti aj mužov, a všetky formy vykorisťovania (sexuálne, nútenou prácou, otroctvom, zotročovanie a odoberanie orgánov).

Súčasťou Dohovoru RE je aj monitorovací systém GRETA.

„1. GRETA je skupina nezávislých expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorí budú monitorovať implementáciu tohto dohovoru. Ich úlohou je vypracovať hodnotiace správy o opatreniach, ktoré podnikli zmluvné strany. Zmluvné strany, ktoré nebudú plne dodržiavať opatrenia stanovené týmto dohovorom, vyzve, aby svoju činnosť zlepšili.

2. Výbor zmluvných strán tvoria zástupcovia štátov, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru. Výbor môže na základe správ a hodnotení GRETA prijať odporúčania adresované zmluvnej strane.“ (Kubovičová, K., 2009, s 13)

Obchodovanie z ľuďmi za účelom zisku

Nelegálny obchod prináša zločineckým skupinám obrovské zisky. Podľa odhadov OSN ide ročne o čiastku 7 – 10 mld. USD, pričom podľa Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM) celkovo prinášajú obeť svojou prácou pre priekupníkov 32 mld. USD. (Litovské ženy sú napr. predávané za 2200 až 6000 EUR). Mesačne prináša majiteľovi baru jedna predaná žena, zisk medzi 10 – 15 000 EUR. Investície do jednej obeť sa v takom prípade kupiarovi vrátia v priebehu dvoch – troch dní, všetko ostatné je čistý zisk, vrátane možnosti obeť ďalej predať. Podľa nedávneho prieskumu sa v Taliansku nachádza vyše 5000 obeť nelegálneho obchodu s ľuďmi, pričom zisk z ich predaja a sexuálneho vykorisťovania činí 380 – 950 mil. EUR (EU Organised Crime report, 2005, s. 16) (Murdza K., 2006, s 663).

Pre kriminálne skupiny je preto obchod s ľuďmi a nelegálna migrácia atraktívny z dôvodu možnosti vysokého zisku pri nízkom riziku (*high profit - low risk crime*). Vo všeobecnosti možno povedať, že bežné tresty sú oveľa nižšie v porovnaní s inými druhmi závažných zločinov (EU Organised Crime report, 2005, s. 16).

Situácia v Slovenskej republike

V podmienkach Slovenskej republiky je obchod s ľuďmi je pomerne novým fenoménom. Jeho nástup a následný rozvoj je spájaný so špecifickou migračnou situáciou po uvoľnení režimu na štátnych hraniciach európskych štátov začiatkom 90-tych rokov 20. storočia. V tom období sa predovšetkým ženy z východnej a juhovýchodnej Európy stali žiadaným tovarom na západoeurópskom trhu. Tento jav dotkol aj Slovenskej republiky, ktorá sa v

priebehu 90-tych rokov zmenila zo zdrojovej krajiny na krajinu zdrojovo-tranzitnú, pričom súčasne došlo aj k rozvoju ďalších foriem obchodovania s ľuďmi, vrátane pracovného vykorisťovania. Medzi príčiny týchto zmien patril najmä prechod na trhový systém ekonomiky, rastúci dopyt po lacnej pracovnej sile v tzv. sexbiznise, a tiež susedstvo s Rakúskom a Českou republikou.

Obchodovanie z ľuďmi ako trestná činnosť

Zákonná úprava postihu trestnej činnosti obchodovania s ľuďmi obsiahnutá v Zákone č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, ktorým bol novelizovaný Trestný zákon, zabezpečuje transpozíciu Rámcového rozhodnutia Rady EÚ z 19. júla 2002 o boji proti obchodovaniu s ľuďmi a vykonávanie protokolu. Aktuálny Trestný zákon č. 300/2005 interpretuje definíciu obchodovania s ľuďmi podľa § 179 nasledovne:

(1) Kto s použitím podvodného konania, lsti, obmedzovania osobnej slobody, násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, prijatia alebo poskytnutia peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, na ktorú je iná osoba odkázaná, alebo zneužitia svojho postavenia alebo zneužitia bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme iného, hoci aj s jeho súhlasom, na účel jeho prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až desať rokov.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto zláka, prepraví, prechováva, odovzdá alebo prevezme osobu mladšiu ako osemnásť rokov, hoci aj s jej súhlasom, na účel jej prostitúcie alebo inej formy sexuálneho vykorisťovania vrátane pornografie, nútenej práce či nútenej služby, otroctva alebo praktík podobných otroctvu, nevoľníctva, odoberania orgánov, tkanív či bunky alebo iných foriem vykorisťovania.

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a získa ním pre seba alebo pre iného väčší prospech,
- b) na chránenej osobe,
- c) z osobitného motívu, alebo
- d) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na dvanásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a získa ním pre seba alebo pre iného značný prospech,

b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

c) ako člen nebezpečného zoskupenia.

(5) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 a) a získa ním pre seba alebo pre iného prospech veľkého rozsahu, alebo b) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb.

Príčiny obchodovania s ľuďmi

Využívanie zložitej ekonomickej situácie časti obyvateľstva v zdrojových krajinách je jednou z hlavných príčin obchodu s ľuďmi, ktoré využívajú páchatelia nalákaním predovšetkým mladých ľudí na vidinu rýchleho zárobku v zahraničí. Cieľom obchodovania s ľuďmi je najčastejšie koristenie z prostitúcie, ale aj ďalšie formy vykorisťovania, akými sú napr. nevoľníctvo, nútené práce, otroctvo, odoberanie orgánov a podobne, a práve preto sa obeťami stávajú mladí ľudia, prevažne osoby ženského pohlavia.

Profil obchodníkov

Páchatelia sú viac ako v osemdesiatich percentách osoby mužského pohlavia, často s ukončeným len základným vzdelaním. Vekové rozpätie je veľmi široké 18 až 55 rokov. Prevažná väčšina páchatel'ov je vo veku 30 až 55 rokov, menej výrazná skupina páchatel'ov je vo veku 18 až 30 rokov, tí zastávajú spravidla nižšie pozície v rámci skupiny. Zvláštnym znakom tohto druhu organizovaného zločinu je skutočnosť, že do činnosti týchto organizácií sú čoraz častejšie zapájané aj ženy – kupliarky, ktoré si získavajú väčšiu dôveru. (EU Organised Crime report, 2005, s. 16).

Profil obeť

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že fenomén obchodovania s ľuďmi je v súčasnosti spájaný najmä s chudobou, vysokou nezamestnanosťou a nižšou vzdelanostnou úrovňou u skupín obyvateľstva s nízkym sociálno-ekonomickým statusom. Naproti tomu sú potvrdené prípady zo Štatistiky ukrajinského programu asistovaných návratov IOM, kedy značná časť obeť mala ukončené stredoškolské alebo vysokoškolské vzdelanie. (Kubovičová, K, 2009, s. 23). Z rôznych dostupných zdrojov vieme, že obeťami obchodovania s ľuďmi sú ženy (80 %), deti ale aj muži. Preferovanosť veku prípadne pohlavia súvisí hlavne s účelom obchodovania na ktorý sú obeť získávané. Vekové rozpätie obeť obchodovania je teda veľmi široké. V prípade detských obeť hovoríme o veku do 18 rokov na účely nelegálnej adopcie, detskej pornografie, nútených sobášov, nútenej prostitúcie, nútenej práce, práce v nelegálnych továrňach, žobranie a pokútny predaj čo sa

týka dievčat aj chlapcov. Hlavnou skupinou sú dievčatá a chlapci v období dospievania 16 – 17 rokov, ktorí sa cítia dostatočne zrelí na to aby odišli z domu najčastejšie využívaní na účely sexuálneho zneužívania. Druhú skupinu tvoria deti predpubertálneho veku zneužívané skôr na nútenú prácu ako sexuálne vykorisťovanie. Tretiu skupinu tvoria malé deti, najmä novorodenci s cieľom nelegálnej adopcie. Deti sa stávajú obeťami obchodovania prostredníctvom ľudí, ktorých poznajú nie zriedka sú do mechanizmu zapojení aj príbuzní obetí. I keď nemusia priamo spolupracovať so sieťou zločincov a rozpoznať znaky obchodovania s ľuďmi ale dôvodom je túžba po lepšej budúcnosti pre svoje dieťa.

Najbežnejšou cieľovou vekovou skupinou obchodníkov s ľuďmi za účelom sexuálneho vykorisťovania sú tínedžerky a mladé ženy do 25 rokov (tvoria 95%). Na účely nútenej práce textilných továrňach nemusia u obchodníkov zohrávať veľkú úlohu vek obete ale fakt je že čím je napr. krajčírka staršia, tým je väčšia pravdepodobnosť, že bude pracovať lepšie a rýchlejšie. Ženy stredného veku sú častejšie využívané na ľahšie poľnohospodárske práce, napr. zberu úrody alebo práce v ilegálnych textilných továrňach, práce za účelom vykorisťovania v domácnosti. (materiál IOM, 2009). V prípade mužov je súvislosť s typom práce a vekom. V prípadoch obchodovania s ľuďmi za účelom nútenej práce existuje súvislosť medzi typom a charakterom práce a vekom obetí. Mladí fyzicky zdatní chlapci alebo muži sú využívaní na ťažké práce v stavebníctve, v baníctve, na rybárskych lodiach ale aj na nútenú prostitúciu alebo komerčnú pornografiu. (Materiál IOM, 2009, s 32-33) Mnoho obetí obchodu s ľuďmi sú často príbuzní alebo známi vykonávateľov tejto činnosti. Pre udržanie atraktivity svojho „obchodu“ pristupujú kupliari k výmenám žien pracujúcich v prostitúcii (EU Organised Crime report, 2005, s. 16).

Účely obchodovania s ľuďmi

Najčastejšie účely obchodovania s ľuďmi môžeme rozdeliť do štyroch základných skupín: **Obchodovanie s ľuďmi na účely sexuálneho vykorisťovania** zahŕňa nútenú prostitúciu a poskytovanie sexuálnych služieb ženami a mužmi za úplatu, výrobu pornografie, obchod z nevestami, sexturistiku a. i. Z tejto formy činnosti obchodníkov s ľuďmi je najväčší profit pre opakovaný predaj obetí zákazníkovi, pričom len minimálnu časť z zisku dávajú obeť. Tieto obeť denne obslúžia viac ako desať zákazníkov. Ak „neposlúchajú“ obchodníci ich predajú ďalej. Obete sexuálneho vykorisťovania sú držané v nedôstojných podmienkach izolované bez akéhokoľvek kontaktu s rodinou, väznené v malých priestoroch bez možnosti voľného pohybu, bez dokladov so strachom z odhalenia ich nelegálneho statusu, bez finančnej hotovosti, trpiace podvýživou, týrané trpia ťažkými psychickými traumami,,

ponižované, znásilňované a pod vplyvom drog a alkoholu. Fyzické násilie sa v týchto prípadoch vôbec nemusí vyskytnúť. Promiskuita obetí je tiež spojená s vysokým rizikom nákazy sexuálne prenosných ochorení, gravidity (pokiaľ nie je žiadaná) tým aj následných potratov a absencia lekárskeho vyšetrenia len prehľbuje zhoršovanie zdravotného stavu. (materiály IOM, 2009, s 13 - 25)

Obchodovanie s ľuďmi na účely ekonomického vykorisťovania sa označuje ako zneužívanie ľudí na prácu má viacero foriem: otroctvo, nevoľníctvo najčastejšie ide o prácu domácnostiach, nelegálnych továrňach s rôznym zameraním výroby, poľnohospodárske práce na poliach ale aj žobranie a pokútny predaj. Základom takéhoto typu vykorisťovania je vznik dlžníckeho vzťahu medzi obchodníkom a obeťou, ktorý vzniká už nelegálnym vstupom (napr. cena za prevedenie cez hranice a zabezpečenie falošných cestovných dokladov) na územie cieľového štátu, čím obeť po nástupe do „zamestnania“ prichádza o zárobok nakoľko musí splácať dlh. Obchodník často už zadlžené obeť ďalej predá, čo vedie k neustálemu narastaniu dlhu. Zajatie v dlhu je v súčasnosti hlavnou formou otroctva na svete.

Otroctvo je definované v čl. 1 (1) Konvencie o otroctve z roku 1926 ako „stav alebo životné podmienky osoby, nad ktorou sú vykonávané niektoré alebo všetky právomoci spájajúce sa s právom na vlastníctvo.“ V praxi to znamená, že osoba stráca všetky slobody a práva vlastnej ľudskej bytosti (možnosť slobodne sa rozhodnúť, pracovať alebo nepracovať, slobodne sa pohybovať, mať svoju vlastnú identitu) a stáva sa vlastníctvom. Spracované podľa (Tréningový manuál vypracovaný v rámci projektu EU/IOM. EC DG JHA AGIS Programme 2003, s 39). (Kubovičová, K., 2009, s 15).

Zneužívanie ľudí na prácu formou nevoľníctva bráni obeť utiecť alebo zmeniť podmienky práce, ktorou je zneužívaná.

Nútenú prácu je definuje Dohovor Medzinárodnej organizácie práce (1930) v čl. 2 ako „každú prácu alebo službu, ktorá sa na nejakej osobe vymáha pod hrozbou akéhokoľvek trestu, a ku ktorej sa táto osoba neponúkla dobrovoľne“. Medzi charakteristické znaky nútenej práce, ktoré sú typické pre obchodníkov s ľuďmi je vykonávanie práce nedobrovoľne, pod hrozbou trestu, fyzickým a sexuálnym násilím, obmedzenie slobody pohybu pracovníkov, práca na podklade dlžníckeho vzťahu bez nároku na plácu, zadržanie cestovných dokladov a vyhrážanie sa prezradením nelegálneho statusu príslušným úradom. Pri identifikácii prípadov nútenej práce nemusia byť prítomné všetky vyššie uvedené charakteristické znaky.

Obchodovanie s ľuďmi na účel nelegálnej adopcie. Vo vzťahu k obchodovaniu s ľuďmi

nemožno hovoriť o jednoznačnom prepojení, pretože ide o sprostredkovanie nelegálnej adopcie pre neplodné páry v západných krajinách, ktoré si z rôznych dôvodov nemôžu legálne adoptovať dieťa vo svojej domovskej krajine. A zámerom obchodníkov v tomto prípade nie je vykorisťovať nelegálne adoptované dieťa nijakým zo spôsobov definovaných v Palermskom protokole. Jediným záujmom obchodníkov je zisk z predaja dieťaťa. Takýchto prípadov obchodovania je veľmi malé percento.

Obchodovanie s ľuďmi s cieľom nelegálneho obchodovania s ľudskými orgánmi.

Právna úprava tohto trestného činu často nie je obsiahnutá v národných legislatívach. Obchodovanie s orgánmi sa vzťahuje iba na situácie, keď sa osoba premiestňuje z jedného miesta na druhé s cieľom odobrať jej orgány. (Odobratie orgánov z mŕtveho tela a ich predaj je odlišná situácia.)

Mechanizmus obchodovania s ľuďmi

Páchatelia vykonávajú tieto nelegálne aktivity buď samostatne alebo sa organizujú do skupín, v ktorých má každý člen konkrétnu úlohu, napr. organizátor získava kontakty na majiteľov erotických podnikov v zahraničí a dohaduje počet žien a ceny, za ktoré ich bude majiteľovi dodávať. Ďalší členovia skupiny majú za úlohu vyhľadávať ženy a podávajú inzeráty do novin, ďalší prevádzajú ženy cez štátne hranice do určených podnikov. Nie je výnimkou, že sú ženy predávané po určitej skúšobnej dobe do ďalších krajín. Dobre organizované zločinecké siete so základňami v susedných štátoch, ale aj na Slovensku, kontrolujú obchod s ľuďmi od zdrojových krajín až po cieľové krajiny. (Interný materiál MV SR).

Pre spôsob páchania (modus operandi) trestného činu obchodovania s ľuďmi je typické rozloženie do viacerých na seba nadväzujúcich etáp. Ide konkrétne o :

- nadviazanie kontaktu s obeťou,
- jej zlákanie a preprava do cieľovej krajiny,
- následná príprava na výkon činnosti. (Interný materiál MV SR)

Nadviazanie kontaktu s obeťou

Obchodníci s ľuďmi využívajú rôzne spôsoby, ktorými zneužívajú a lákajú obeť. Najčastejšími formami sú ponuky prostredníctvom internetu, tlače, rôznych agentúr ponúkajúcich prácu, štúdium v zahraničí, výhodný sobáš a pod. Časté sú aj osobné kontakty, ktoré sa realizujú na verejných priestoroch navštevovaných prevažne mladými ľuďmi, napr. na diskotékach a v baroch. Krajným spôsobom získania obetí je únos najmä detí alebo žien. Najčastejšie ponuky práce, sú dobre platená práca v domácnosti, opatrovanie detí, chorých alebo starých ľudí, práca v modelingu, práca čašníčky v

reštauráciách, baroch, práca v erotických kluboch, štúdium v zahraničí, ponuka manželstva alebo vzťahu. Tieto ponuky môžu byť v rôznych krajinách iné. V našich podmienkach je najčastejšou formou získavania obetí lákavá ponuka práce v zahraničí prostredníctvom inzercie. Väčšina agentúr sprostredkujúcich prácu v zahraničí nemajú potrebné povolenia, majú prepojenie na obchodníkov s ľuďmi a „dohadzujú“ im obeť. (Kubovičová, K., 2009, str.21).

Preprava obetí do cieľovej krajiny

Na prekročenie hranice sa využívajú všetky možné spôsoby prepravy – automobilová, letecká, lodná, pešia preprava cez zelenú hranicu alebo plavba cez modrú hranicu. Obchodníci najčastejšie volia bežné spôsoby cestovania, pretože sú lacnejšie a zároveň u obetí vyvolávajú dojem, že cesta má legitímny cieľ. Treba však upozorniť, že obchodovanie sa môže diať aj v rámci krajiny pôvodu a obeť pritom nemusí prekročiť hranice. Vstup obeť obchodovania do tranzitnej alebo cieľovej krajiny môže byť legálny (v prípade platných cestovných dokladov) alebo nelegálny (prostredníctvom falošných dokladov alebo s pomocou prevádzáčov). Transport zo zdrojovej krajiny cez tranzitné krajiny do cieľovej krajiny býva často zdĺhavý a náročný. Neraz už počas transportu nastáva ponižovanie, násilie a zneužívanie. Obete si tak začínajú uvedomovať, že ich oklamali a podviedli, prechovávajú ich v hrozných podmienkach, kde ich väznia bez dokladov, peňazí a nemajú šancu na únik.

Donucovacie prostriedky obetí

Najčastejšie používané prostriedky, ktorými obchodníci donútia obeť vykonávať práce a činnosti na ktoré boli vytypované vychádzajú zo skutočnosti, že obeť sú v cieľovej krajine nelegálne, bez dokladov, majú strach z možnej policajnej razie, z uväznenia, vyhostenia a možného prepojenia obchodníkov s miestnou políciou. Obete sú závislé na obchodníkovi pre nikdy sa nekončiaci a stále sa prehlbujúci dlžnícky vzťah, ktorý musia obchodníkovi splácať, pričom často nedostávajú nijaké peniaze za prácu, alebo iba minimálnu odmenu. Obete sú spriaznených osôb alebo osôb, ktoré by hovorili ich jazykom, ktoré by im mohli poskytnúť psychickú oporu alebo pomoc, často nevedia, kde sa nachádzajú, nepoznajú prostredie, stále ich sprevádzajú a strážia. Časté sú prípady fyzického a psychického násillia, bitie, ponižovanie, mučenie, znásilňovanie, podávanie drog, vyhrážanie sa ublížením alebo smrťou ich blízkych. Nie všetky obeť obchodovania sú vystavené všetkým uvedeným situáciám, ale už pri použití jedného alebo viacerých nástrojov donútenia sa takáto osoba stáva postupne viac traumatizovanou, psychicky izolovanou a neschopnou komunikovať v dôsledku opakovaného fyzického a psychického

utrpenia a zneužívania.

Nelegálna migrácia

Nelegálna migrácia, hoci pre ňu neexistuje jednoznačná definícia, sa vo všeobecnosti chápe ako „*pohyb migrantov cez hranice iného štátu a/alebo ich pobyt či práca na teritóriu iného štátu v rozpore s jeho zákonmi.*“ (Divinský, 2009, s. 59). Nelegálna migrácia zostáva stále jedným z najzávažnejších problémov, ktorým čelia rozvinuté krajiny v rámci medzinárodnej migrácie. S nelegálnou migráciou sú spájané mnohé negatívne faktory, ako napr. pašovanie a prevádzanie migrantov, obchodovanie s ľuďmi, cezhraničná kriminalita a nebezpečná nelegálna práca. Nelegálni migranti čelia nadmernej psychickej záťaži, často majú obmedzený prístup k základným sociálnym, zdravotným, vzdelávacím, kultúrnym, občianskym, politickým a ostatným právam. Osobitou kapitolou sú prejavy intolerancie u majoritnej populácie, kritický postoj médií atď.

Pri nelegálnej migrácii nedochádza k vykorisťovaniu a porušeniu práv človeka k čomu dochádza pri obchodovaní s ľuďmi, nakoľko je dobrovoľná. Nelegálni migranti, bývajú po nelegálnom prekročení hranice vykorisťovaní rôznymi formami (nútené práce, prostitúcia), aby splatili dlh prevádzateľom za tranzit. Hranica medzi nelegálnou migráciou a vykorisťovaním je preto veľmi „tenká“ a vykorisťovanie nelegálnych migrantov robí jednoduchším práve ich nelegálny status, keď z obavy pred prezradením nemôžu kontaktovať úrady krajiny z porušovania práv. Nelegálna migrácia sťažuje kontrolu vstupu a pohybu cudzincov na území cieľových krajín, podporuje rast tieňovej ekonomiky, zvyšuje daňové úniky, profiluje nové bezpečnostné hrozby, prehľbuje sociálne konflikty a integračné problémy, často núti k extrémnym politickým riešeniam a pod. Tieto negatíva nelegálnej migrácie, podčiarkujú potrebu premysleného, komplexného a koordinovaného postupu proti nej, ako aj dôležitosť informovanosti o jej podstate a rizikách. Haagsky program, ktorý prijala Európska rada v Bruseli 4.-5. 11.2004, jeho akčný plán a iné právne normy a aktivity EÚ zdôrazňujú nevyhnutnosť boja proti nelegálnemu pristáhovalectvu.

Nelegálna migrácia na Slovensku

Nelegálna migrácia na Slovensku do roku 1989 bola v štáte s uzavretými a stráženými hranicami ťažko predstaviteľná. Odvtedy však Slovensko prešlo podstatnými zmenami, ktoré sa prejavili aj v tejto oblasti a objavil sa nový fenomén nelegálna migrácia. Vývoj Nelegálna migrácia od vzniku samostatnej Slovenskej republiky prešla viacerými fázami. Medzi rokmi 1993 až 1998 bola nelegálna migrácia podstatne minimálna a začala narastať a v rokoch 2001 až 2002 a nadobudla alarmujúci objem s vyše 15 000 zadržanými migrantmi ročne, čo je sedemkrát viac ako v roku 1993 Na začiatku 21. storočia sa tak

Slovensko stalo na európskej scéne nelegálnej migrácie významným regionálnym koridorom pre tranzit nelegálnych migrantov z východu kontinentu na západ. Príčinou tohto stavu boli nielen vonkajšie okolnosti ako sú migračný tlak z niektorých ľudnatých krajín Ázie, akumulácia nelegálnych migrantov v Rusku a na Ukrajine, ale aj vnútorné faktory ako oneskorená a nedostatočná ochrana štátnych hraníc, vznik rozsiahlej siete prevádzачov, nedostatočná kontrola nelegálnej práce vo vnútrozemí a pod.

Od vstupu Slovenskej republiky do EÚ sa vývojový trend nelegálnej migrácie znova znížil, ako dôsledok prísnejších noriem v ochrane hraníc, aktívnejšieho prenasledovania prevádzачských skupín a dôraznejšieho pôsobenia cudzineckej polície, pri príprave vstupu krajiny do schengenského priestoru. Súčasne sa pomerne rýchlo dostáva do popredia druhý komponent nelegálnej migrácie, a to neoprávnené pobyty cudzincov na území krajiny. Tým sa stáva SR pre migrantov viac cieľovou ako tranzitnou krajinou.

Vstupom do EÚ sa Slovenská republika zaviazala k účinnej spolupráci v boji s nelegálnou migráciou. V rámci tohto záväzku postupne zharmonizovala svoj právny poriadok s právnymi normami EÚ, prijatými v tejto oblasti. V súčasnosti sú právne akty EÚ aproximované v platných právnych predpisoch.

Prevádzачstvo

Účelom prevádzачstva je nelegálne prekročenie hraníc. Definíciu prevádzачstva obsahuje *Protokol proti pašovaniu migrantov po súši, po mori a letecky*, ktorý dopĺňa Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu (rovnako ako Palermský protokol).

Podľa protokolu:

- ide o sprostredkovanie nelegálneho vstupu osoby do štátu, zmluvnej strany, ktorého táto osoba nie je štátnym príslušníkom alebo v ňom nemá trvalý pobyt s cieľom získať priamo alebo nepriamo finančnú alebo inú materiálnu výhodu,
- nelegálny vstup znamená prekročenie hraníc bez splnenia nevyhnutných požiadaviek na legálny vstup do prijímajúceho štátu.

Definícia je založená na troch základných prvkoch:

- sprostredkovaní,
- získaní finančného alebo materiálneho prospechu,
- prechodu hraníc cez iný štát.

Prevádzачi zvyčajne nevykonávajú „nábor“ ľudí. Osoby, ktoré chcú nelegálne prekročiť hranice, sami iniciujú kontakt s prevádzачom. Prevádzачi zvyčajne nepoužívajú nijaké z prostriedkov, ktorými by narúšali slobodnú vôľu osoby, silou, klamstvom, zneužitím zraniteľnosti osoby alebo moci. Základ vzťahu medzi prevádzачom a prevádzanými

migrantmi má výlučný cieľ: za odplatu opustiť jednu krajinu a vstúpiť do druhej krajiny. Vzťah sa zvyčajne končí, keď je odplata zaplatená a uskutočnil sa nelegálny vstup. Prevádzačstvo je trestný čin, ktorý nepoškodzuje individuálne práva osoby, ale politické a hospodárske záujmy štátu, ktorého hranice boli prekročené.

Organizovaný zločin

Obchodovanie s ľuďmi ako každá obchodná aktivita prešla vývojom metód a foriem ich realizácie. Moderné komunikačné prostriedky vytvárajú podmienky cezhraničného prepojenia obchodníkov s ľuďmi, ktorí vystupujú skryte ako zástupcovia rôznych výrobných alebo obchodných firiem. Skutočnosť, že tieto firmy praktizujú aj obchod s ľuďmi ako jeden zo zdrojov zisku, je ťažšie identifikovateľná. Táto vyššia forma organizácie obchodu s ľuďmi sa môže dotýkať celého procesu od vytypovania krajina a skupiny obetí, s využitím prepojenia na zločineckú skupinu zdrojovej krajiny, cez zločineckú skupinu v transportnej krajine až po realizáciu obchodu v cieľovej krajine.

Charakteristické znaky organizovaných zločineckých skupín (OZS)

Medzi základné charakteristiky organizovaného zločinu možno uviesť :

Ideológia, je dôležitý rozlišovací znak pre medzi teroristickou skupinou a OZS. V rámci OZS síce dochádza k spoluúčasti na politike (napr. dosadzovania členov OZS do volených funkcií), ale nie za účelom presadzovania ideológie, ale pre moc a ochranu (napr. pred zákonom), ktorá z tejto spoluúčasti na politike plynie.

Štruktúra – organizačná hierarchia, existencia hierarchie môže byť rôzne silná. Na čele OZS stojí vodca – autorita. Jednotliví členovia zastávajú rôzne pozície, pričom sú s týmito pozíciami viazané rôzne odstupňované práva a povinnosti.

Kontinuita v prípade OZS vyjadruje, že pokiaľ je vodca či ktorýkoľvek člen organizácie zabitý alebo uväznený, OZS nezaniká, ale na jeho miesto nastupuje iný člen.

Násilie – použitie sily, alebo hrozba násilia je podobnou charakteristickou vlastnosťou, ako chýbajúca ideológia. OZS ho využíva na dosiahnutie konkrétnych cieľov, alebo potrestanie konkrétnych osôb, ktorí sa do OZS zapájajú, ale aj jeho členov, alebo jeho odporcov.

Obmedzené členstvo, členmi OZS sa stávajú len osoby zdieľajúce nejaký spoločný znak s ostatnými členmi, napr. etnický, príbuzenský, alebo náboženský.

Nezákonné podnikanie využíva OZS na dosahovanie zisku primárne cez predaj žiadaného, ale ťažko dostupného tovaru, za ktorý sú záujemcovia ochotní zaplatiť dostatočnú cenu, aby zisk prevážil riziko z tohto podnikania. (Šmíd 2009, Finckenauer 2005, Hagan 2006).

Prenikanie do legálnej ekonomiky, OZS preniká aj medzi klasické podnikateľské aktivity, nakoľko prvotné zisky sú často z nelegálnej činnosti, a tieto je potrebné legalizovať.

Korupcia je prostriedok, ktorým OZS získava výhody, alebo beztretnosť. OZS sa snaží korumpovať najmä osoby z bezpečnostných zložiek (polícia), justície (sudcovia, prokurátori) a politických kruhov (politici - regionálni, štátni). Kardošová, 2011, s 9-10).

Príčiny rozvoja organizovaného zločinu

Skutočnosť, že v posledných rokoch sa organizovaný zločin značne vyvíja je nesporná a či už viac alebo menej to ovplyvnili a naďalej ovplyvňujú nasledujúce faktory.

1. Prijatím Schengenskej dohody a zrušením kontrol na vnútorných hraniciach krajín Schengenského priestoru sa tým umožnil pohyb osobám bez obmedzenia na jednej strane, čo spôsobilo nekontrolované rozšírenie aktivít organizovaného zločinu na strane druhej.
2. Rovnako aj odlišnosti v právnych poriadkoch členských štátov najmä v zmysle trestného práva (napr. udeľovanie nízkych sankcií za činy spáchané organizovane) vedú organizované zločinecké skupiny k nadobúdaniu pocitu moci.
3. Za vplyv migrácie, môžeme považovať aj problémy v identifikácii zahraničných multinárodnostných zločineckých skupín v rámci vlastných komunit legálnych migrantov.
4. Lákavou predstavou pre obyvateľov chudobných, nerozvinutých a politicky nestabilných krajín sú bohaté, ekonomicky vyspelé štáty, a tým rastie dopyt po prevádzачoch nelegálnych migrantov.
5. EÚ ako cieľová oblasť kriminálnych aktivít organizovaných zločineckých skupín (pre nelegálnych migrantov, nelegálny obchod so ženami, s deťmi nelegálne adopcie, obchod s drogami, so zbraňami a. i.) (*Varhola, F. 2007*).

Organizovaný zločin práve v tomto období získal výrazne nadnárodný charakter, vykonávajúc s ľahkosťou cezhraničné kriminálne aktivity a vytvárajúc tak problém, ktorý sa týka ktoréhokolvek štátu v Európe a vo svete. Znamená to predovšetkým hrozbu plynúcu z vytvárania kontaktov medzi kriminálnymi zoskupeniami v rôznych krajinách a z rozširovania ich operácií a kriminálnych trhov, ktoré boli pôvodne obmedzené na malom území.

Európska bezpečnostná stratégia z decembra 2003 definuje organizovaný zločin ako jednu z piatich najnaliehavejších hrozieb (ďalšími sú terorizmus, šírenie zbraní hromadného ničenia, regionálne konflikty a úpadok autority štátu). Európa je podľa tohto dokumentu hlavným terčom organizovaného zločinu. K dlhodobo najziskovejším oblastiam organizovaného zločinu na celom svete patrí migrácia. Atraktivitu tohto druhu páchania trestnej činnosti zvyšuje najmä minimálna miera rizika, ktorá spravidla aj tak zostáva na strane migrantov. Napriek tomu si pohyb veľkého množstva osôb (migrantov), ktorý je spojený s prekonávaním veľkých vzdialeností, zdolávaním rôznych prekážok a hraničných

prechodov, vyžaduje vysokú organizovanosť, koordináciu a spoluprácu zločineckých skupín vo viacerých krajinách.

S ilegálnou migráciou sa spája aj falšovanie dokumentov. Organizované zločinecké skupiny si cenu za transport migrantov určujú aj podľa toho či je k tejto službe objednané zaobstaranie falošných dokladov. Využívanie falošných dokladov pri prevádzaní cez hranice je dôsledkom zlepšených kontrol na hraniciach, keď prevádzaci postupne upúšťajú od pašovania migrantov ukrytých v nákladných automobiloch (Organised illegal immigration into the European Union, EUROPOL, The Hague, 2006).

Keďže ide o vysoko organizovanú nelegálnu činnosť na medzinárodnej úrovni, odhady o presnom rozsahu a kvantifikácii obetí obchodovania s ľuďmi sa líšia. Vo všeobecnosti sa odhaduje, že počty odhalených prípadov tvoria len špičku ľadovca. Okrem strachu obetí, často aj v dôsledku nedostatku dôkazov usvedčujúcich obchodníkov s ľuďmi, k latencii tejto trestnej činnosti významne prispieva taktiež rozdielnosť v metodológii zberu údajov a dokonca rozdiely i v samotnej definícii obchodovania s ľuďmi v jednotlivých krajinách. (Interný materiál MV SR)

Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi

Cieľom programu podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi je poskytovať obetiam pomoc, zabezpečiť ochranu ich základných ľudských práv, slobôd a dôstojnosti a motivovať obeť k podávaniu svedeckých výpovedí, ktoré uľahčia orgánom činným v trestnom konaní odhaľovanie, stíhanie a usvedčovanie páchatel'ov trestného činu obchodovania s ľuďmi. O zaradení obeť do programu podpory a ochrany rozhoduje národný koordinátor menovaný Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky na odporúčenie ktorejkoľvek organizácie, inštitúcie alebo fyzickej osoby, ktorá má podozrenie, že prišla do kontaktu s takouto obeťou. Na posúdenie oprávnenosti pomoci je potrebné vyjadrenie mimovládnej organizácie pôsobiacej v oblasti pomoci obetiam obchodovania, polície, alebo vstupný rozhovor Medzinárodnej organizácie pre migráciu (IOM).

V rámci programu podpory a ochrany má obeť obchodovania s ľuďmi právo na :

- a) izoláciu z kriminálneho prostredia,
- b) legalizáciu pobytu cudzinca na území Slovenskej republiky, alebo pomoc pri dobrovoľnom návrate obeť do Slovenskej republiky,
- c) možnosť bezpečného ubytovania, po prípade anonymného ubytovania, ak o to obeť požiada,
- d) 90 dňovú dobu krízovej starostlivosti (doba na zotavenie),
- e) komplexnú starostlivosť počas celej doby trvania trestného konania, ak sa obeť

- rozhodne spolupracovať s orgánmi činnými v trestnom konaní,
- f) finančnú podporu,
  - g) sociálnu pomoc,
  - h) psycho -sociálne poradenstvo,
  - i) psychoterapeutické služby,
  - j) právne poradenstvo,
  - k) tlmočenie,
  - l) zdravotnú starostlivosť,
  - m) rekvalifikačné kurzy,
  - n) komplexnú starostlivosť poskytovanú počas doby na prípravu obeť na návrat do krajiny pôvodu, ak obeť prejaví záujem o vrátenie sa do krajiny pôvodu,
  - o) možnosť zaradenia do programu ochrany svedka podľa osobitného Zákona č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka v znení neskorších predpisov,
  - q) možnosť získania trvalého pobytu, ak je to v záujme Slovenskej republiky podľa osobitného Zákona č. 48/2008 Z.z. o pobyte cudzincov v znení neskorších predpisov,
  - r) pomoc pri dobrovoľnom návrate do krajiny pôvodu a sprostredkovanie pomoci mimovládnej organizácie pôsobiacej v krajine pôvodu.

Program návratu a reintegrácie obetí obchodovania s ľuďmi

Program návratu a reintegrácie obetí obchodovania s ľuďmi poskytuje pomoc obetiam slovenskej alebo inej štátnej príslušnosti, ktoré sa chcú dobrovoľne vrátiť na Slovensko alebo do krajiny pôvodu, alebo ak sú na Slovensku a hľadajú pomoc pri reintegračnom procese. Program ponúka pomoc pri zabezpečení návratu s následnou ponukou vstupu do reintegračného programu pomoci obeti obchodovania, ktorá je poskytovaná podľa individuálneho plánu.

Subjekty, ktoré realizujú program podpory a ochrany obetí sú v podmienkach Slovenskej republiky :

- národný koordinátor pre oblasť boja proti obchodovaniu s ľuďmi, ktorým je štátny tajomník ministerstva vnútra,
- zástupcovia ministerstiev určených ústredných orgánov štátnej správy a samosprávy,
- mimovládne organizácie.

Medzi mimovládne organizácie, ktoré v tendry získali podporu ministerstva vnútra patrí Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM), Slovenská katolícka charita, Slovenské krízové centrum DOTYK a Občianske združenie NÁRUČ.

Súčasťou reintegračnej pomoci je :

- dočasné bezpečné ubytovanie,
- zdravotnú pomoc (lekárske vyšetrenie, testy HIV a na iné pohlavne prenosné choroby),
- psychologické poradenstvo a terapeutickú starostlivosť,
- právne poradenstvo a právne zastupovanie,
- sociálne poradenstvo (humanitárnu pomoc, pomoc pri kontaktoch s úradmi, pri vybavovaní dokladov a poistenia),
- rekvalifikáciu a pomoc pri hľadaní práce (sprostredkovanie odborných kurzov, vzdelávania a rekvalifikačných kurzov, podporu pri hľadaní zamestnania).

Medzi služby spojené s bezpečným návratom obete domov patrí :

- zabezpečenie cestovných dokladov alebo tranzitných víz,
- zabezpečenie cestovných lístkov,
- konzultácie v príprave na cestu a návrat domov,
- sprievod na miesto odchodu (v prípade návratu cudzincov) a sprievod dospelou osobou do cieľovej krajiny, ak ide o maloletú osobu,
- vyzdvihnutie a sprievod z miesta príchodu na Slovensko (v prípade slovenských občanov),
- v prípade cudzincov vyhľadanie a sprostredkovanie kontaktu s organizáciami poskytujúcimi pomoc v krajine pôvodu.

Program asistovaných dobrovoľných návratov

Program poskytuje služby určené žiadateľom o azyl, neúspešným žiadateľom o azyl a nelegálnym migrantom, ktorí zvažujú návrat do krajiny svojho pôvodu. Cieľom programu asistované dobrovoľné návraty je pomáhať migrantom pri návrate do krajiny pôvodu. Program poskytuje možnosť bezpečného, humánneho a dôstojného návratu.

Programu zahŕňa nasledovnú pomoc :

- informácie a poradenstvo žiadateľom o dobrovoľný návrat,
- cestovný plán a zabezpečenie realizácie návratu,
- pomoc pri vybavení náhradných cestovných dokladov,
- asistenciu na letisku pri odlete zo Slovenskej republiky a asistenciu v tranzitných krajinách.

Na princípe dobrovoľnosti a slobodného rozhodnutia jednotlivca je založený aj program asistovaného dobrovoľného návratu (AVR). Migrant sa môže v ktorejkoľvek fáze návratu rozhodnúť, že neodcestuje a z programu vystúpi. AVR je humánny spôsob návratu do krajiny pôvodu a umožňuje migrantovi vopred sa na návrat pripraviť, minimalizuje

stresové situácie a predchádza policajnej deportácie.

Výhody asistovaného dobrovoľného návratu sú nasledovné :

- migrant cestuje ako turista a nie je umiestnený v špeciálne vymedzených priestoroch lietadla,
- posádka lietadla nie je osobitne informovaná o návrate,
- vládne orgány cieľovej krajiny nie sú informované o jeho návrate a ani o pobyte na území Slovenska,
- návrat do krajiny pôvodu s IOM je pre migranta bezplatný,
- IOM zabezpečuje návrat migranta do hlavného mesta krajiny, prípadne najbližšieho väčšieho mesta s letiskom. V špeciálnych prípadoch (napríklad v dôsledku zhoršenia zdravotného stavu) môže IOM zabezpečiť, aby migranta na letisku v krajine návratu čakal pracovník IOM.

Záver

Sociálna práca je vo verejnosti najčastejšie vnímaná ako pomoc a podpora starším ľuďom alebo telesne či duševne postihnutým, alebo deťom, o ktorých sa rodičia nedokážu alebo nechcú postarať. Je to skutočne široké pole pôsobnosti pre sociálnych pracovníkov, ktorí pracujú v špecializovaných zariadeniach napr. detské domovy, reedukačné centrá, krízové centrá, centrá pre telesne a duševne postihnutých (Slovák a kol. 2014) . Matyšák (2015) hovorí, že nie je výnimkou ak sociálni pracovníci priamo v teréne a v osobnom kontakte s osobou sa jej snažia pomôcť, zmierniť utrpenie a zabezpečiť jej starostlivosť využitím dostupných prostriedkov, ktoré umožňuje sociálna politika štátu.

Zoznam bibliografických odkazov

BIANCHI, G., POPPER, M., a I. LUKŠÍK., 2007. Medzi dopytom a ponukou. Maďarsko, Poľsko, Slovensko a Slovinsko: regionálna analýza výskumov ponuky a dopytu po sexuálnych službách a obchodovania s ľuďmi. Budapešť: IOM. On-line text :

http://www.kvsbk.sav.sk/iom_demand_sk.pdf

DEBUSSCHERE, K. 2007. Boj proti obchodu s ľuďmi na Balkáne: EÚ musí žiadať viac

On-line text: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=194&tl=13>

GOGA, R., a J. MALANKEVIČ., 2000. Internacionalizácia organizovaného zločinu. In: Policajná teória a prax, 2000, č.3.

KUBOVIČOVÁ, K. 2009. Základné informácie o problematike obchodovania s ľuďmi. Bratislava: IOM.

MATYŠÁK, P., 2015. *Social problems in the Roma community in the Slovak republic*. In: Clinical

- Social Work [<http://www.clinicalsocialwork.eu/>]. - ISSN 2076-9741. - Roč.5, č.1. 2015. s. 97-109.
- MASARYK, V. 2015. *Etické aspekty starostlivosti o zdravie* / V. Masaryk. In: Zdravotnícke listy. - ISSN 1339-3022. - Roč.3, epc c.3 (2015), s. A6-A7.
- MIKLÍK, F. 2001O nadnárodnom organizovanom zločine. In: Justičná revue, 2001, č. 12, s. 1270
- MURDZA, K. 2006. Organizovaný zločin ako multisektorová bezpečnostná hrozba. In: Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2005 – 2006, MO SR: Bratislava, 2006.
- SLOVÁK, P., MASARYK, V. a P. MATYŠÁK., 2014. *Als it possible to rely on adolescent? Or the look ofpPedagogue to actual character of adolescent.* In: Sprachkompetenz in der Wissenschaft [Zborník vedeckých prác]. - Trnava : Trnavská iniverzita v Trnave, 2014. - ISBN 978-80-8082-799-1. - S. 257-264.
- VARHOLA, F. 2007. Nadnárodný organizovaný zločin v EÚ, Diplomová práca, 2007, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
- ZACHAR, A. 2006. Právne nástroje boja proti organizovanému zločinu. In: Policajná teória a prax, 2006, č. 3.
- Interné materiály medzinárodnej organizácie pre migráciu, 2005
  - Legislatívna príručka pre implementáciu Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi, dopĺňujúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu; Centrum OSN pre Medzinárodnú prevenciu kriminality (UNDOC). Návrh 3, Viedeň, marec 2003, s. 17.
  - Interné materiály Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, 2005
  - Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2008 – 2010. (2008) Bratislava: Ministerstvo vnútra SR.
  - Schengenská dohoda I, Luxemburg, Schengen 1985.
  - Smernica Rady 2004/83/ES o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako utečenci alebo osoby, ktoré inak potrebujú medzinárodnú ochranu a obsah poskytovanej ochrany.
  - Smernica Rady 2003/9/ES ktorou sa ustanovujú minimálne štandardy pre prijímanie žiadateľov o azyl.
- text(http://www.alianciazien.sk/files/Analyza_pravneho_stavu.pdf)
- Identifikácia obetí obchodovania s ľuďmi medzi migrantmi v SR. (2009). Bratislava: IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu. On-line text:
<http://www.iom.sk/sk/aktivita/obchodovanie-s-ludmi/dokumenty?download=20>
- Obchodovanie s ľuďmi a sexuálne vykorisťovanie. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. On-line text: <http://www.minv.sk/?obchodovanie-s-ludmi-a-sexualnevykoristovanie>
- Obchodovanie s ľuďmi z pohľadu legislatívy. Ministerstvo vnútra SR. On-line text: <http://www.minv.sk/?definicia-obchodu-s-ludmi>
- Trafficking – obchodovanie s ľuďmi – menschenhandeln. Obete. On-line text:

<http://trafficking.szm.com/>

UNHCR. 2008. *Ochrana utečencov a úloha UNHCR*. [online]. Budapešť: Regionálny úrad UNHCR pre strednú Európu, 2008. [citované 2010-11-16]. Dostupné na internete:

<http://www.unhcr-budapest.org/images/stories/news/docs/02_Protecting%20Refugees/2_1_Protecting%20Refugees%20brochure_REG/ProtRefbrochureSVK2007-08.pdf>.

http://www.coe.int/T/E/Legal_affairs/Legal_cooperation/Combating_economic_crime/8_Organised_crime/Documents/Report2005E.pdf, s. 21 (27. 12. 2006)

Zákon NR SR č. 460/1992 Z.z. Ústava Slovenskej republiky

Zákon NR SR č. 40/1993 Z.z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky

Zákon NR SR č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore

Zákon NR SR č. 606/2003 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 48/2002 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon NR SR č. 207/2004 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 480/2002 Z.z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov a o doplnení zákona č. 29/1984 Zb.o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov

Zákon NR SR č. 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon NR SR č. 300/2005 Z.z. trestný zákon

Kontakt

prof. PhDr. Monika Mačkinová, PhD.

Katedra sociálnej práce

Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Email. mackinova@fedu.uniba.sk

Mgr. Victor Okech Otieno,

Katedra sociálnej práce

Pedagogická fakulty Univerzity Komenského v Bratislave